

GEORGIA HUNTER

Supraviețuitorii

Bazat pe întâmplări adevărate

Basat pe adevărate întâmplări, 1975. Cu un nou prefață de autor.
De la prima sa apariție, acest SF SFAT de autor este cunoscut în
România ca reprezentarea unei țări de ieri și azi.

PARTEA I

Până la sfârșitul Holocaustului, 90% din cele trei milioane de evrei din Polonia au fost exterminați; din cei 30.000 de evrei care locuiau în Radom au supraviețuit mai puțin de trei sute.

CAPITOLUL 1

Addy

Paris, Franța
Începutul lui martie 1939

Nu plănuise să rămână treaz toată noaptea. Se gândise să plece de la Grand Duc pe la miezul nopții și să prindă câteva ore de somn în Gara de Nord, înainte ca trenul să-l ducă înapoi la Toulouse.

Acum – aruncă el o privire la ceas – e aproape șase dimineța.

Montmartre are acest efect asupra lui. Atmosfera din cluburile de jazz și din cabarete, precum și entuziasmul grupurilor de parizieni tineri și insolenți, care nu lasă pe nimeni să le strice cheful de distracție – chiar dacă amenințarea războiului plutește în aer –, sunt molipsitoare. Își termină coniacul și se ridică, împotrivindu-se tentației de a rămâne pentru încă un rând – ultimul, firește, pentru că sigur mai este un tren pe care îl poate lua mai târziu. Se gândește însă la scrisoarea îndesată în buzunarul sacoului și simte un nod în gât. Ar trebui să plece. Își pune paltonul, fularul și șapca, spunându-le *Adieu* amicilor săi, apoi își croiește drum printre mesele clubului – care sunt în jur de douăsprezece – pe jumătate plin de clienți care fumează Gitanes și își leagă genunchii în ritmul melodiei lui Billie Holiday, *Time on My Hands*.

În timp ce ușa clubului se închide în urma lui, Addy inspiră adânc, savurând aerul curat de afară. Îl simte în plămâni, rece și proaspăt. Pe Rue Pigalle, gheața a început să se topească și strada pavată cu piatră cubică strălucește – un caleidoscop de nuanțe cenușii sub cerul dimineții de sfârșit de iarnă. Își dă seama că va trebui să meargă repede ca să poată prinde trenul. Când se întoarce, își zărește reflexia în fereastra clubului și zâmbeste, mulțumit să constate că tânărul care-l privește din geam este prezentabil, în ciuda nopții nedormite. Postura lui este semeață. Pantalonii săi, strânși sus în talie, au încă manșetele întoarse și sunt călcați la dungă. Părul lui negru e pieptănat perfect peste cap, fără cărare, așa cum îi place să-l poarte de obicei. Înfășurându-și fularul în jurul gâtului, pornește spre gară.

În alte cartiere ale orașului, bănuiește Addy, străzile sunt tăcute și pustii. Majoritatea magazinelor care au fațadele acoperite cu grilaje metalice nu se vor deschide până la prânz. Unele dintre acestea – ai căror proprietari au fugit la țară – nu se vor mai deschide deloc, după cum anunță afișele din vitrină: *FERMÉ INDÉFINIMENT*¹. Dar aici, în Montmartre, sâmbăta s-a scurs rapid, transformându-se în duminică, iar străzile sunt vii, pulsează, pline de artiști și dansatori, muzicieni și studenți. Aceștia ies împleticindu-se din cluburi și din cabarete, râzând și comportându-se de parcă nu ar avea nicio grijă pe lume.

Addy își vâra bărbia în gulerul paltonului în timp ce înaintează, ridicând privirea tocmai la timp pentru a evita ciocnirea cu o tânără într-o rochie argintie din lamé, care se îndreaptă cu pași mari spre el.

– *Excusez-moi, monsieur*, îi spune ea zâmbind, în timp ce-l privește îmbujorată pe sub borul unei pălării cu pană galbenă.

„O cântăreață“, își spune Addy. Cu o săptămână în urmă, poate că ar fi legat o conversație cu ea.

¹ Închis pe termen nedeterminat (n.tr.)

– *Bonjour, mademoiselle*, o salută el cu un gest din cap, după care își continuă drumul.

O aromă de pui fript îi face stomacul să protesteze zgomotos după ce trece de colțul străzii Victor Masse, unde lumea deja a început să se așeze la rând în fața restaurantului nonstop al lui Mitchell.

Prin ușile din sticlă ale restaurantului, vede mai mulți clienți pălăvrăgind deasupra cănilor de cafea aburindă, farfuriile lor fiind pline ochi cu micul dejun în stil american. „Altă dată“, îi promite Addy în gând, continuând să meargă spre est, către gară.

Trenul lui Addy abia a plecat când el își scoate scrisoarea din buzunarul sacoului. De când a primit-o, cu o zi în urmă, nu a mai putut să se gândească la altceva. Își plimbă degetele pe adresa de retur: *Varșovia, nr. 14, Radom, Polonia*.

Addy și-o poate imagina perfect pe mama lui – cocoțată pe un scaun, la măsuta ei de scris din lemn de satin, cu un stilou în mână, soarele mângâindu-i rotunjimea obrazului. Mama lui îi lipsește mai mult decât și-a închipuit când a plecat în Franța, părăsind Polonia, cu șase ani în urmă. Avea nouăsprezece ani pe atunci și se gândise mult dacă ar fi trebuit să rămână sau nu în Radom, unde ar fi fost lângă familia lui și unde ar fi putut spera să-și facă o carieră în muzică, bazându-se pe compozițiile sale. Compunea încă din adolescență și nu-și putea imagina ceva mai plăcut și mai satisfăcător decât să-și petreacă zilele în fața unei claviaturi, scriindu-și piesele. Mama lui fusese cea care-l îndemnase să se înscrie la prestigiosul Institut Politehnic din Grenoble și, totodată, cea care insistase ca Addy să-l urmeze odată ce fusese admis.

– Addy, tu ești un inginer înăscut, îi spusese ea, amintindu-i de vremurile în care, la vârsta de șapte ani, el dezmembrase radioul stricat al familiei sale, împrăștiase piesele acestuia pe masa din sufragerie, după care îl montase la loc, făcându-l ca nou. Nu e atât de ușor să-ți câștigi traiul din muzică, îi spusese ea. Știu că este

pasiunea ta. Ai un talent deosebit în această privință și ar trebui să-ți urmezi visul. Dar mai întâi, Addy, ar trebui să-ți iei diploma.

Addy știa că mama lui avea dreptate. Și, astfel, el plecase la universitate, promițând că avea să se întoarcă acasă după absolvire. Totuși, imediat ce lăsase în urmă Radomul, o viață cu totul nouă se deschisese în fața lui. Patru ani mai târziu, cu diploma în mână, îi fusese oferită o slujbă foarte bine plătită în Toulouse. Avea prieteni din toate colțurile lumii – Paris, Budapesta, Londra, New Orleans.

Își cultivase un gust nou pentru artă și cultură, pentru *pâté de foie gras* și pentru perfecțiunea unui croasant proaspăt cu unt. Avea un loc numai al lui (deși unul destul de mic) în centrul orașului Toulouse și își oferea plăcerea de a se întoarce după bunul plac în Polonia – ceea ce se întâmpla de cel puțin două ori pe an, de Rosh Hashanah și de Paștele evreiesc. Și mai avea și weekendurile lui din Montmartre, un cartier atât de îmbibat de talente muzicale, încât nu era deloc un lucru neobișnuit pentru localnici să bea un pahar la Hot Club împreună cu Cole Porter, să se bucure de un spectacol de improvizație cu Django Reinhardt la Bricktop's, sau, dacă ar fi fost în locul lui Addy, să o privească plini de venerație pe Josephine Baker dansând foxtrot pe scena de la Zelli's, alături de ghepardul ei cu zgarda bătută în diamante, care o urma peste tot.

Addy nu-și putea aminti dacă fusese vreodată mai inspirat pentru a pune câteva note pe hârtie – atât de inspirat, încât începuse să se întrebe cum ar fi fost să se mute în Statele Unite, patria unor muzicieni faimoși, locul de naștere al jazzului. Poate că în America, visa el, ar fi putut să-și încerce norocul în a-și adapta compozițiile la canoanele contemporane. Era tentant, dacă asta nu ar fi însemnat să pună o distanță și mai mare între el și familia lui.

În timp ce scoate din plic scrisoarea primită de la mama lui, Addy simte un fior pe șira spinării.

Respectiv, oamenii și căi

Preaubitul meu Addy,

Îți mulțumesc pentru scrisoarea ta. Mie și tatălui tău ne-a plăcut cum ai descris opera de la Palais Garnier. Nouă ne este bine aici, deși Genek e încă furios pentru retrogradarea sa, iar eu nu-l pot învinui. Halina e aceeași dintotdeauna, atât de agitată, încât adesea mă întreb cum de nu explodează.

Așteptăm ca Jakob să-și anunțe oficial logodna cu Bella, dar îl cunoști pe fratele tău, el nu poate fi grăbit! Mă bucur de după-amiezile pe care le petrec cu micuța Felicia. Abia aștept să o cunoști, Addy. Părul a început să-i crească – e roșu ca scorțișoara! În una din zilele acestea va rămâne la noi peste noapte. Biata Mila e epuizată. Îi tot amintesc că-i va fi mai ușor când o să mai crească.

Addy se uită pe pagina următoare și se foiește nervos în scaun. Aici e pasajul în care mama lui îi pare foarte îngrijorată:

Ar trebui să-ți spun, dragul meu, că unele lucruri s-au schimbat aici în ultimele luni. Rotsztajn și-a închis porțile fabricii de fier forjat – greu de crezut, după aproape cincizeci de ani de activitate. Kosman, de asemenea, s-a mutat cu tot cu familia și afacerea lui cu ceasuri în Palestina, după ce magazinul său a fost vandalizat de prea multe ori. Nu îți dau aceste vești ca să te îngrijorez, Addy, dar nu mi s-a părut corect să ți le ascund. Iar asta mă conduce la motivul principal al acestei scrisori: eu și tatăl tău ne-am gândit că ar fi mai bine să rămâi în Franța pe perioada Paștelui creștesc și să aștepti până la vară ca să ne vizitezi.

Ne vei lipsi foarte mult, dar pare periculos să călătorești acum, mai ales peste granițele germane. Te rog, Addy, gândește-te la asta! Casa e casă – noi vom fi mereu aici. Între timp, trimite-ne vești când vei putea. Cum merge noua ta compoziție?

Cu dragoste, mama

Respect pe Addy oftează, încercând încă o dată să înțeleagă cum stau lucrurile. El a auzit de magazine închise, de familiile de evrei care plecau în Palestina. Veștile mamei sale nu l-au luat prin surprindere. Însă tonul ei grav e ceea ce-l neliniștește mai mult. Ea a mai pomenit și în trecut de felul în care au început să se schimbe lucrurile în privința celor dragi ei – se făcuse lividă atunci când lui Genek îi fusese retrasă abuziv licența de avocat – dar, în general, scrisorile Nechumei sunt vesele, optimiste. Chiar luna trecută ea îl întrebase dacă nu i-ar fi plăcut să o însoțească la un spectacol al lui Moniusko, la Teatrul Mare din Varșovia, și îi povestise despre cina aniversară de care ea și Sol se bucuraseră la restaurantul lui Wierzbicki și cum fuseseră întâmpinați la ușă de către Wierzbicki în persoană, care se oferise să le pregătească ceva special, în afara meniului.

Această scrisoare e altfel. Mama lui, își dă seama Addy, se teme.

El clatină din cap. În cei douăzeci și cinci de ani de când e pe lume, nu a auzit-o vreodată pe Nechuma să-și exprime teama. Nici el și nici frații sau surorile lui nu au lipsit vreodată de la întrunirea familială anuală din Radom, cu ocazia Paștelui evreiesc. Nimic nu este mai important pentru mama lui decât familia – iar acum ea îi cere să rămână în Toulouse pe perioada sărbătorilor. La început, Addy s-a convins că mama lui își făcea prea mult griji. Dar dacă avea dreptate?

Privește îndelung pe fereastră peisajul rural franțuzesc atât de familiar. Soarele iese la iveală din spatele norilor; pajiștile sunt înviorate de culori primăvăratice. Lumea pare inofensivă, așa cum a fost întotdeauna. Și totuși, avertizările mamei lui i-au influențat echilibrul, l-au făcut să se îndoiască de toate.

Năucit, Addy închide ochii, amintindu-și de ultima dată când a fost acasă, în septembrie – căutând un indiciu, ceva care poate că-i scăpase. Tatăl lui, își amintește el, jucase cărți, așa cum obișnuia să facă în fiecare săptămână, cu un grup de negustori pe care-i cunoștea – evrei și polonezi deopotrivă – sub fresca de

pe tavanul farmaciei lui Podworski; domnul Król, preotul de la Biserica Saint Bernardine și vajnic admirator al dibăciei cu care sora lui, Mila, cânta la pian, trecuse pe la ei pentru un recital improvizat. De Rosh Hashanah, bucătarul gătisese *challah* uns cu miere, iar Addy rămăsese treaz, ascultând Benny Goodman, bând Câte de Nuits și râzând cu frații lui până târziu în noapte. Până și Jakob, atât de rezervat de obicei, lăsase jos aparatul foto și li se alăturase.

Lucrurile i se păruseră relativ normale.

Apoi, dintr-odată, își simte gâtul uscat din cauza unui gând. Dacă acele indicii au fost totuși acolo, dar el nu le-a acordat destulă atenție? Sau, mai rău, dacă el le scăpase din vedere pentru că pur și simplu nu voise să le vadă?

Mintea lui zboară la zvastica proaspăt pictată pe zidul de la Jardin Goudouli din Toulouse. La ziua în care îi auzise din întâmplare pe șefii lui de la firma de inginerie șușotind dacă ar fi trebuit sau nu să-l considere o povară – crezuseră că nu avea cum să-i audă de la distanța aceea. La magazinele închise pe tot cuprinsul Parisului. La fotografiile din ziarele franțuzești după *Kristallnacht*, Noaptea de cristal din noiembrie: vitrine sparte, sinagogi arse din temelii, mii de evrei fugind din Germania, cărându-și de zor cu roabele veiozele, cartofii și bătrânii.

Semnele erau acolo, cu siguranță. Dar Addy nu le acordase atenția cuvenită, ignorându-le complet.

El își spusese că o mângălitură pe un zid era ceva inofensiv; că nu era mare lucru dacă-și pierdea slujba, pentru că și-ar fi găsit una nouă; că evenimentele care aveau loc în Germania, deși tulburătoare, se întâmplau dincolo de graniță și că lucrurile aveau să se liniștească la un moment dat. Cu toate astea, acum, cu scrisoarea mamei sale în mână, el vede cu o limpezime alarmantă avertismentele pe care preferase să le ignore.

Addy deschide ochii și simte cum i se face brusc greață când își spune îngrijorat: *Ar fi trebuit să te întorci acasă cu luni de zile în urmă.*

Împăturește scrisoarea și o bagă în plic, apoi o strecoară în buzunarul sacoului. Îi va scrie mamei sale, decide. Imediat ce va ajunge în apartamentul său din Toulouse. Îi va spune să nu se îngrijoreze, pentru că se va întoarce în Radom, așa cum a stabilit. Îi va spune că acum își dorește să fie alături de familie mai mult ca oricând. Îi va spune că noua lui compoziție e aproape gata și că abia așteaptă să i-o cânte. Acest gând îi aduce puțină alinare, imaginându-și că se află în fața pianului Steinway al părinților săi, cu toată familia adunată în jurul lui.

Addy își lasă privirea să cadă din nou asupra peisajului rural, inofensiv. Măine, hotărăște el, va cumpăra un bilet de tren, își va pregăti documentele de călătorie și își va împacheta lucrurile. Nu va aștepta Paștele evreiesc. Șeful lui se va înfuria pe el pentru că a plecat mai devreme decât s-ar fi așteptat, dar lui Addy nu-i pasă. Tot ce contează este că, în câteva zile, va fi în drum spre casă.

15 MARTIE 1939: *La un an după anexarea Austriei, Germania invadează Cehoslovacia. Întâmpinând o oarecare rezistență, Hitler înfrunțează chiar în ziua următoare Protectoratul Boemiei și Moraviei de la Praga. Cu această invazie, Reichul nu câștigă doar un teritoriu, ci și forță de muncă bine calificată și o uriașă putere militară constând în armele fabricate în acele regiuni — destul cât să ajungă, la acea vreme, pentru înarmarea a jumătate din Wehrmacht.*

CAPITOLUL 2

Genek

Radom, Polonia
18 martie 1939

Genek își ridică bărbia și un fricel de fum se strecoară șerpuit printre buzele lui către tavanul barului acoperit cu faianță gri.

– Ultima mână, declară el.

De cealaltă parte a mesei, Rafal îl privește nedumerit.

– Atât de repede? întreabă el trăgând cu nesaț din propria țigară, apoi adaugă: Nevastă-ta ți-a promis ceva special dacă te vei întoarce acasă la o oră decentă?

Rafal îi face un semn din ochi, expirând.

Herta se alăturase grupului în timpul cinei, dar plecase devreme.

Genek râde. El și Rafal sunt prieteni încă din școala primară, când își petreceau cea mai mare parte a timpului discutând vrute și nevrute deasupra tăvilor de la masa de prânz – pe care dintre colegele lor să o invite la balul *studniówka* de sfârșit de an, sau pe ce fată ar fi vrut să o vadă goală, pe Evelyn Brent sau pe Renée Adorée. Rafal știe că Herta nu este ca fetele pe care obișnuia să le întâlnească Genek, dar îi place să-l necăjească atunci când